

Л. П. Трач

Сходи́нки творчо́го зроста́ння

Автор:

Трач Любов Петрівна - вчитель початкових класів вищої категорії,
вчитель-методист Хмельницького ліцею № 15 ім. О. Співачука

Навчальний посібник
**Робота з обдарованими дітьми.
Сходи́нки творчого зростання**

Рекомендовано: методичною радою Хмельницького ліцею № 15 ім. О. Співачука (протокол № 1 від 29 серпня 2022 року)

Рецензенти:

Кривошей Ніна Василівна - заступник директора з навчально-виховної роботи в початковій школі, спеціаліст вищої категорії, методист.

Калинюк Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, спеціаліст вищої категорії.

У посібнику “Робота з обдарованими дітьми. Сходи́нки творчого зростання” відповідно до програми Міністерства освіти і науки України з української мови, читання розроблено комплекс карток-наліпок із завданнями для учнів із високим рівнем інтелектуальної обдарованості.

Трач Л. П.

Робота з обдарованими дітьми. Сходи́нки творчого зростання: [Навчальний посібник] / Л. П. Трач.— Хмельницький: Хмельницький ліцей № 15 ім. О. Співачука, 2023. – 87 с.

© Трач Л. П., текст, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4-6
1. Розвиток творчих здібностей учнів у початкових класах на уроках української мови.....	7-11
2. Формування творчих здібностей у школярів в початкових класах	12-14
3. Дидактичний матеріал	15-86
3.1 Розмісти слова в алфавітному порядку, вставляючи пропущені букви.	
3.2 Розмісти речення так, щоб вийшов текст.	
3.3 Перестав літери так, щоб вийшло нове слово.	
3.4 Встав буквосполучення йо,ьо.	
3.5 Об'єднай синоніми в групи.	
3.6 Згрупуй слова за кількістю складів.	
3.7 Розбери слова за будовою.	
3.8 Е чи И?	
3.9 Добери синоніми.	
3.10 Добери антоніми.	
3.11 Поясни фразеологізми.	
3.12 Встав пропущені літери.	
3.13 Апостроф.	
3.14 Утвори слова з префіксами.	
3.15 Віднови прислів'я.	
3.16 Згрупуй іменники за родами.	
3.17 Подвоєння приголосних.	
3.18 Звуко-буквений аналіз слів.	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

Вступ

Школа сьогодні з кожним кроком повертається до особистості дитини, до її індивідуальності. Створення найкращих умов для розвитку й максимальної реалізації її нахилів і здібностей одним із шляхів рішення цієї проблеми є робота з обдарованими дітьми.

В людини індивідуальні можливості зароджуються й формуються в процесі індивідуального ставлення і розвитку її як особистості. Спочатку вони проявляються в природній основі. Різнобічні прагнення людей до тих або інших видів діяльності складають велике, природне багатство суспільства, але вони не визначають психічного розвитку людини.

На наш погляд, найбільш зручним варіантом діагностики навчальних можливостей є методика Ю. Бабинського, оскільки він звертався до двох параметрів - навченості й навчальної працездатності.

В поняття “навченість” включає фонд попередніх знань, а також здібності учня в галузі аналізу, синтезу, виділення суттєвого, рівень прояву самостійного мислення, володіння й оперування навичками розумової діяльності в процесі навчальної роботи. В поняття “навчальна працездатність” входить, психофізіологічна якість, доповнена ставленням учня до навчання, свідомістю та наполегливістю в навчальній діяльності.

Методика визначення навчальних можливостей школярів прийнята в умовах школи, доступна вчителю й повністю обґрунтована з точки зору психолого-педагогічної теорії індивідуальних можливостей.

Ми також вважаємо, що одним із критеріїв формування творчих та обдарованих дітей повинен бути критерій навченості. Учитель має зрозуміти і дослідити, яким багатством знань володіє учень, що він знає й уміє, щоб правильно оцінити знання учня, користуючись двома показниками: досяг чи не досяг обов'язкових результатів навчання. Для того, щоб точніше визначити навченість учня, потрібні й інші показники, за якими можна класифікувати учнів на такі категорії:

- учень досяг обов'язкових результатів навчання й справляється із завданнями підвищеної складності;
- учень досяг обов'язкових результатів, але не більше;
- учень не досяг обов'язкових результатів навчання, допускає помилки в обов'язкових завданнях.

Такий підхід допомагає учителю точніше виокремити дітей підвищеним рівнем готовності.

Обдарованість - поняття загальної психології; високий рівень задатків, схильностей. Обдарованість є результатом і свідченням високого рівня інтелектуального розвитку індивіда.

Для забезпечення сприятливих умов для проявів природних задатків вихованців навчальних закладів, формування особистості, здатної до оптимального розвитку й саморозвитку власного творчого потенціалу в процесі розвитку соціальної обдарованості дітей для педагога важливою є опора на такі принципи: системності й цілісності - передбачає, з одного боку, що освітня робота з обдарованими дітьми має відбуватися з урахуванням системної специфіки дитячої обдарованості і конкретного її виду, з іншого боку, даний принцип означає, що обдарованість дитини розвивається на фоні конкретної особистості; реалізація даного принципу полягає в урахуванні педагогом специфіки мотивації діяльності здобувача освіти, в прийнятті до уваги при розвитку дитячої обдарованості особливої чутливості школярів до емоційно-образного впливу; ампліфікація (збагачення) розвитку; розвитку дитячої творчості, уяви на всіх етапах навчання та виховання школярів. Його важливість обумовлена тим, що творчість - найбільш змістова форма психічної активності, яку спеціалісти розглядають як універсальну здібність, яка забезпечує успішне виконання різних видів діяльності; суб'єктивності - означає обов'язкову спрямованість педагогічної діяльності на виявлення, збереження та розвиток індивідуальності, стимулювання процесів саморозвитку та самовиховання; гармонійного поєднання розвитку дитини й саморозвитку зі створенням відповідних психолого-педагогічних та організаційних умов; культуровідповідності - передбачає опору в освіті обдарованих дітей на універсальні й національні культурні цінності, у виховному процесі - перш за все, на національні традиції, культури народу; оптимальної педагогічної взаємодії, співпраця з батьками школярів. Цей принцип проявляється у зацікавленості вчителя в розкритті своїх учнів, у створенні сприятливих для цього умов.

Значущою характеристикою принципів особистісно орієнтованої педагогіки є те, що вони не диктують і не вказують, а пропонують можливі варіанти дій, виступають орієнтирами при визначенні педагогом своєї творчої педагогічної діяльності. Що стосується стратегії навчання, то в роботі з школярами з ознаками обдарованості застосовують прискорення, поглиблення, збагачення, проблематизацію. В останні роки популярності набуває "підхід з різними рівнями" (ЛОС). Даною стратегією пропонується чотири рівні послуг, мета яких знайти відповідний освітній рівень будь-якої дитини й надати їй відповідну даному рівню допомогу.

Завдання педагогів полягає у тому, щоб створити умови, з яких будь-яка дитина могла б просуватися шляхом власної досконалості, уміла мислити самостійно, нестандартно. Цей шлях називається "самовдосконаленням дитини в умовах освітнього процесу".

Обдарованість - це система, що розвивається протягом життя, визначає можливість досягнення людиною вищих (незвичайних, неабияких) результатів в одному або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Обдарована дитина - це дитина, яка має яскраві й очевидні, іноді видатні досягнення (або внутрішні передумови таких досягнень) у тому або іншому виді діяльності.

Робота вчителя з обдарованими учнями здійснюється за наступними напрямками:

1. На уроках - індивідуальна диференційована робота.
2. Гурткова робота із предмета.
3. Позакласні заходи у межах предметних тижнів.
4. Предметні заходи у класі із запрошенням батьків.
5. Участь учнів 1-11-х класів у шкільній конференції “День науки” із захистом навчальних проєктів.
6. Участь в олімпіадах різного рівня.
7. Участь у творчих конкурсах різного рівня.
8. Театралізація свята - особлива форма роботи з обдарованими дітьми, оскільки в них діти мають можливість не тільки реалізувати авторські здібності, безпосередньо беручи участь у виставах, але й виявити творчі навички, розробляючи сценарії постановок, розвинути схильність до художнього читання й літературної творчості, виявити ерудицію й дослідницькі навички у вікторинах і наукових диспутах.

Така робота сприяє підвищенню мотивації обдарованих дітей до співробітництва з педагогами й копіткій роботі із самовдосконалення.

Для роботи з обдарованими дітьми нами створений посібник “Сходишки творчого зростання”. У ньому розроблено комплекс завдань для учнів із високим рівнем інтелектуальної обдарованості.

1. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

Навчити дітей вчитися, прищепити їм стійкий інтерес до знань, прагнення самостійно збагачуватися ними, починаючи вже з першого класу – таке завдання я поставила перед собою.

Щоб сформувати творчі здібності, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, які їй подобаються найбільше, а потім – в усіх притаманних учням видах діяльності (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок, робота з геометричним матеріалом, експериментування тощо). Формуючи в учнів інтерес до будь-якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості.

Серед шляхів розвитку творчих здібностей, пізнавальної активності, самостійності, самореалізації дітей підкреслюється необхідність використання в роботі з учнями початкових класів різноманітних завдань – навчальних, розвивальних, пізнавальних, інтелектуальних, нестандартних, творчих.

Розвитку творчих здібностей сприяють:

- ☐ словесні творчі завдання на добір рими, складання початку чи закінчення вірша;
- ☐ складання казки за малюнком;
- ☐ створення продовження казки, оповідання;
- ☐ складання чистомовок;
- ☐ використання анаграм, метаграм;
- ☐ словесне малювання;
- ☐ творчі списування текстів;
- ☐ вилучення зайвого тощо.

Для розвитку творчих здібностей можна використовувати:

1. Метод гри.

Гра, як основна діяльність дитини в молодшому шкільному віці, є постійною її супутницею. Гра для дитини – перша можливість проявити себе, самовиразитись і самоствердитись. В іграх діти не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. За словами Виготського, «гра дитини – це творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них дійсності, яка відповідає запитам і інтересам самої дитини», тобто гра розглядається як творча діяльність, в якій наочно виступає комбінуюча дія уяви. Тому в своїй роботі використовую розвивальні ігри як засіб навчання і виховання.

2. Використовуючи у роботі інтерактивні методи, треба використовувати ігри: «Мікрофон», «Акваріум», «Карусель». Методи інтерактивного навчання дають

змогу швидко активізувати пошуково - пізнавальну діяльність учнів, максимально розкривають їх таланти.

3. Елементи технології критичного мислення.

Коли дитина приходить до школи, відбувається процес її адаптації до тих видів і форм діяльності, в яких їй доведеться брати участь у дорослому житті. І цей процес відбувається за умови комунікативної діяльності. Тому для розвитку мовленнєвих умінь, розвитку творчого мислення використовую такі завдання:

«Крісло автора»

Учні за бажанням сідають у «крісло автора» і розповідають щось цікаве про своїх рідних, знайомих або епізод зі свого життя, історію про своє ім'я тощо.

«Опиши навпаки»

Учитель показує сюжетний малюнок, а групи учнів описують його, замінюючи основні предмети, їх ознаки, дії, явища на протилежні.

4. Під час роботи з дітьми вчитель керує процесом творчості, спрямовуючи його на активізацію творчої думки. Тому варто використовувати метод мозкового штурму.

Метод мозкового штурму тоді, коли діти не мають уявлення про предмет, вони висловлюють свої думки, обґрунтовують, а вже потім роблять висновок.

5. Для розвитку творчих здібностей учнів стратегія комбінаторних дій:

- таблиці – тренажери;
- гра «Утвори слово» (рис – сир).

6. Розвиток творчого мислення неможливий без формування розумових операцій, використовується такий метод розвитку уяви, як «морфологічний аналіз».

Мета даного методу полягає в тому, щоб:

- ❖ формувати у дітей уміння давати велику кількість різних категорій відповідей у рамках заданої теми;
- ❖ створювати умови для оцінки дитиною отриманих ідей;
- ❖ учити деталізувати найбільш продуктивні відповіді.

7. Метод «Думай про інше»

Багато винаходів у нашому житті мають «аналоги» у природі. Літак схожий на птаха, вертоліт – на бабку, підводний човен – на рибу. Щоб винаходити, потрібно бути спостережливим, уміти придумувати, на що схожі різні предмети.

Розумовий розвиток дитини залежить від того, наскільки вона бере участь у продуктивних видах діяльності. Кожна продуктивна діяльність передбачає вміння планувати, тобто спершу уявляти образ того, що створюється, а потім утілювати його в практичній діяльності.

Треба залучати дітей до участі в конкурсах, наприклад, конкурс віршів «Моя країна – Україна», конкурс малюнків «Новорічний серпантин», «Здоровим бути – модно», «Зима - чарівниця», «Світ моїх казок», де учні можуть проявити свою творчість та фантазію.

Враховуючи дані про молодший шкільний вік, як сензитивний період для розвитку творчих здібностей, правомірно говорити, що для учнів молодшого шкільного віку мовна та мовленнєва діяльність у роботі над текстом у сприятливій атмосфері співпраці та співавторства буде сприяти розвитку дитячої творчості.

Умовою оптимізації процесу роботи над текстом є розвиток психофізіологічних процесів – уваги, пам'яті, мислення, сприймання, уяви, мовлення. Теоретичне осмислення особливостей мовно-мовленнєвого середовища та специфіки творчих здібностей дало підстави стверджувати, що в побудові системи вправ з розвитку творчих здібностей необхідно, щоб усі вправи були цілеспрямовані, наступні спиралися на попередні й підносили дітей на новий рівень оволодіння мовою, тобто становили цілісну систему і відповідали таким основним дидактичним вимогам:

- ❖ розвиток і закріплення різних якостей знань і умінь (повнота, міцність, усвідомлення, гнучкість);
- ❖ забезпечуваність достатньою повторюваністю вправ за видами і кількістю протягом вивчення всієї теми;
- ❖ економна форма пред'явлення, коли до одного запису, малюнка, об'єкта можна сформулювати кілька тренувальних завдань;
- ❖ наявність різних форм керівництва роботою учнів залежно від ступеня засвоєння ними матеріалу (опора на зразок, таблицю, поопераційне коментування, контроль кінцевих результатів тощо);
- ❖ врахування вікових особливостей учнів;
- ❖ набуття знань з української мови та розвиток умінь і навичок у зв'язку з усіма видами мовленнєвої діяльності;
- ❖ зв'язок з уроками читання;
- ❖ активізація мисленнєвої діяльності (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, абстрагування, класифікація та ін.);
- ❖ розвиток різних видів пам'яті;

Роботу над текстом, яка б сприяла розвитку творчих здібностей, слід будувати відповідно до фаз мовленнєвої діяльності учнів у процесі формування умінь текстосприйняття і текстотворення. Її можна структурувати таким чином:

- фаза орієнтування;
- фаза реалізації;

- фаза контролю.

Це дозволило визначити елементи творчої діяльності учнів при створенні власних вправ на кожному етапі.

Фаза орієнтування

Мета - познайомити учнів з текстом як одиницею мови і мовлення, з його структурою та основними категоріями, зацікавити учнів, створити позитивну мотивацію для вивчення тексту. Творча діяльність на цьому етапі виявляється в спостережливості та здібності помітити те незвичайне, чого часом не помічають.

Фаза реалізації

На цьому етапі школярі вчаться бачити структуру конкретного тексту, виділяти властиві даному тексту категорії, знаходити лексичні і синтаксичні особливості цього тексту, визначати його тему та ідею і т.ін. Творча робота учнів полягає в аналізі та інтерпретації тексту.

Фаза контролю

Метою цього етапу є усвідомлення учнями способів творення текстів. Діяльність їх на даному етапі можна визначити як безпосередньо творчу.

Відповідно до принципів навчання української мови та принципу градації, з визначеними вище методами і прийомами, та враховуючи фази текстової мовленнєвої та мовної діяльності, можна виділити 3 рівні методичної системи навчання – 3 рівні методичної градації вправ:

I- пропедевтичні вправи, мета яких - забезпечити первинне сприймання тексту;

II- умовно-творчі вправи;

III- творчі вправи.

Перший методичний рівень, або рецептивно-репродуктивний, має на увазі засвоєння одиниць мови в єдності значення і форми та на основі засвоєних знань про текст формування умінь правильно сприймати і аналізувати текст. Зокрема, він припускає засвоєння знань про текст як одиниці мови і мовлення та його основних структурних категорій, засобів зв'язку в тексті і т.ін. Цей рівень передбачає рецептивно-репродуктивну діяльність учнів з текстовим матеріалом, дає можливість при сприйнятті текстів усвідомлювати єдність значення форми і функції вивчених одиниць мови.

Другий методичний рівень або умовно-творчий, передбачає сформованість в учнів здатності виконувати різні творчі завдання з текстом. Наприклад, реконструювати текст, відновлювати деформований текст, «збирати» текст з фрагментів і т.ін.

Третій методичний рівень, або творчий - це рівень творчих вправ, коли, на основі отриманих знань та умінь, учні створюють власні висловлювання як в письмовій, так і в усній формах, проявляють свої творчі здібності.

Усередині кожного рівня вправи теж розташовуються в певній послідовності залежно від їх типів. Важливою ланкою в системі вправ є їх послідовність.

Як було зазначено, робота з текстом дає змогу реалізовувати мовленнєвий, мовний та соціокультурний компоненти нового змісту навчання української мови. Соціокультурна змістова лінія реалізується добором мовного матеріалу, що відбиває особливості матеріальної й духовної культури українського народу, мовленнєва – формуванням практичних умінь і навичок мовлення в результаті виконання творчих вправ, мовна – підбором системи завдань до вправ, що дозволяють формувати основні мовні поняття, передбачені програмою з української мови.

2. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

«Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, - вона творець; її розумова діяльність – творчість.»

В. О. Сухомлинський

Час іде вперед, суспільство розвивається, а, отже, демократичні процеси в державі потребують вироблення нових суспільних вимог до освіти. Сьогоднішня школа пішла вперед шляхом прогресу. Це школа самореалізації і самоактуалізації особистості. Її головне завдання – виявити самостійні творчі здібності дитини і дати їм поштовх для розвитку. Коли маленька людина, пізнаючи складний і незрозумілий світ дорослих, прагне самоствердитися в ньому, вона намагається відразу проявити себе як особистість. Де ж, як не у творчості, це простіше зробити? Саме цей шлях для дитини найпривабливіший і найдоступніший.

У творчості кожен з нас має змогу певною мірою втілити у життя свої знання, уміння і здібності, тобто, самореалізуватися. Маючи можливість випробувати себе в різних видах діяльності, ми на практиці переконуємося у дієвості власного арсеналу знань та здібностей, адекватно оцінюємо свої можливості. Це ж саме відбувається і з дитиною.

Усім відомо, що учні, захоплені справою, яка їм подобається, проявляють наполегливість, силу волі в опануванні тими знаннями й уміннями, які випереджають програмні вимоги. Це дуже добре, бо дитина поступово йде вперед, до своєї мети, а ці знання і вміння вкрай необхідні для реалізації творчих задумів. Саме в процесі розв'язання творчих завдань, пошуку нестандартних способів їх вирішення, у дітей виробляється вміння критично ставитися до звичайного, виробляється навичка дискутувати, придумувати нове. Цілеспрямований розвиток творчості учнів сприяє й формуванню у них морально-етичних та вольових якостей.

Одним з центральних аспектів розвитку особистості є розвиток творчого мислення школяра. Особливо ефективна ця робота на уроках української мови у процесі виконання творчих вправ на матеріалах прислів'їв, казок, загадок. Така робота задовольняє наступні вимоги:

- реалізує пізнавальну потребу молодшого школяра, що ґрунтується на природних інстинктивних реакціях – «дослідницькій», «ігровій» - потребу у враженнях, спілкуванні. Самореалізації та самоактуалізації;
- втілює єдність змістового, почуттєво-емоційного в пізнавальній діяльності;
- відповідає основним критеріям: понятійності, самостійності, гнучкості,

- орієнтує не на результат, а на спосіб дії;
- виховує естетично багату особистість.

Роботу над творчими вправами здійснюю поетапно засобами дослідницьких, ігрових, творчо-прикладних дій, у ході яких відбувається розвиток та діалектичне поєднання операційного та образно-асоціативного видів мислення. Цьому сприяє організація навчального процесу у вигляді ділової гри з елементами змагання, театральної дії. В основі ділової гри – з розподілом ролей, вибором стратегії поведінки, планування дій, – лежить продуктивне спілкування вчителя з учнями й дітей між собою. У процесі гри для кожного учня характерні певне напруження думки, вольових зусиль, вияв емоцій. Все це допомагає дітям долати труднощі під час розв’язання творчого завдання і надихає на подальшу творчість.

Вирішуючи проблемну ситуацію, учень спирається на аналогію, яка поєднує предмети не за формою, а за змістом. Я спрямовую на пошук власних розв’язків, а не нав’язую свої.

Для того, щоб стимулювати розвиток творчого мислення школярів, створюю умови для гри та формую необхідні мислительні операції за допомогою спеціальних вправ. В іграх мозок дитини тренує здібності – створює нові ідеї, об’єкти, конструкції, продукти, які удосконалюють вже досягнуте, реконструюють його або контролюють щось принципово нове. Вправа – метод навчання, що припускає багаторазове, свідоме повторення розумових і практичних дій з метою формування, закріплення й удосконалення необхідних навичок та вмінь.

Сучасна методика розподіляє вправи на репродуктивні (відтворення вивченого за зразком), конструктивні (перебудова, заміна одних моделей іншими) і творчі, пов’язані з творчою уявою й розраховані на варіативність та індивідуальність виконання та розвиток естетичного смаку.

Особливу увагу приділяю формуванню у дітей позитивного ставлення до навчальної діяльності, до учнівських обов’язків. Проводжу уроки різних типів, але завжди створюю необхідний емоційний стан, настрій, обов’язково включаю перегляд ілюстрацій, слухання музики, розповіді за малюнками з включенням уяви та фантазії. Це все має неабияке значення у вихованні творчих здібностей у дітей.

На першому етапі формую і розв’язую творче завдання, пропонуючи дітям не тільки роль виконавців. На цьому етапі діти глибоко засвоюють загальні поняття, які не повинні бути «мертвими». Їх необхідно наповнити змістом і «оживити» в дитячій уяві. «Оживити» поняття, зробити його наочним,

доступним для сприйняття дитиною допомагають вірші, розповіді, казки. Одночасно з поняттями формується розуміння.

На другому етапі із запропонованих варіантів рішень даю можливість дітям самостійно знайти свій.

На третьому етапі учні отримують творчі завдання і самі формують проблему, знаходять шляхи її вирішення, проходять всі пошукові етапи, які наштовхують їх на наступні висновки.

Однією з найважливіших умов успішного виконання творчих вправ є особливий тип спілкування вчителя й учнів, за якого зберігаються взаємна рівноправність і зацікавленість співрозмовників у поглядах, думках, оцінках один одного. Якщо ж у класі психологічна ситуація визначатиметься авторитарним спілкуванням, творчі вправи вилучатимуться з процесу навчання і втрачатимуть будь-яке значення.

Для розвитку творчого мислення учнів на уроках української мови, використовую ігри-вправи, народознавчий матеріал: казки, загадки, прислів'я і фразеологізми, творчі завдання.

3. Дидактичний матеріал

Розмісти слова в алфавітному порядку,
вставляючи пропущені букви

1	вер..с..нь	7	пон..ділок
2	г..рой	8	Хр..щатик
3	д..ван	9	учит..ль
4	с..р..да	10	ч..рговий
5	Укра..на	11	агроном
6	шофер	12	банкiр

Розмісти слова в алфавітному порядку,
вставляючи пропущені букви

1	н..діля	7	електр..ка
2	в..дмідь	8	д..ц..метр
3	т..атр	9	м..тро
4	ч..ревики	10	ч..рговий
5	завдан..я	11	вогн..ще
6	дят..л	12	ферм..р

Розмісти слова в алфавітному порядку,
вставляючи пропущені букви

1	д..ктант	7	сант..метр
2	д..тина	8	в..лос..пед
3	кал..ндар	9	в..рблюд
4	вул..ця	10	гор..зонт
5	д..ректор	11	ч..решня
6	с..кунда	12	ч..ремха

Розмісти слова в алфавітному порядку,
вставляючи пропущені букви

1	п..ріг	7	космона..т
2	к..шення	8	т..л..візор
3	абр..кос	9	б..нзин
4	к..піти	10	тр..вога
5	пш..ниця	11	кор..дор
6	б..тон	12	ас..альт

Розмісти слова в алфавітному порядку,
вставляючи пропущені букви

1	д..ректор	7	велос..пед
2	дж..р..ло	8	пр..з..дент
3	ап..тит	9	во..зал
4	с..кунда	10	м..тал
5	л..гкий	11	кол..ктив
6	д..циметр	12	ас..альт

Розмісти слова в алфавітному порядку,
вставляючи пропущені букви

1	за..ць	7	кукуру...а
2	дят..л	8	бібл..отека
3	м..тро	9	ап..льсин
4	Ки..в	10	кастр..ля
5	Укра..на	11	спас..бі
6	оч..рет	12	аквар..ум

Розмісти речення так,
щоб вийшов текст

1

Маленький носик схожий
на п'ятачок.

2

Спробуй, візьми його!

3

Їжачок - невеличка дика
тваринка.

4

У хвилини небезпеки їжачок
згортається в клубочок.

5

Все тільце його вкрито сі-
рою колючою шубкою.

6

У їжачка маленькі ніжки.

7

Оченята, мов кругленькі
намистинки.

Розмісти речення так,
щоб вийшов текст

1

Раптом один із хлопчиків
влав у воду.

2

У неділю діти гралися в
м'яча біля води.

3

Він швидко схопив малюка
за комір і витягнув на берег.

4

Поруч бігало двоє малень-
ких хлопчиків.

5

Першим побачив це Віктор
і кинувся за потопавшим у
воду.

6

Хлопчик враз із головою
поринув у воду.

7

Там було дуже глибоко.

Розмісти речення так,
щоб вийшов текст

1

Хлопчик вирубав для неї гілку і причепив її до стіни.

2

У нього була синничка.

3

Там синничка і жила.

4

Вона вже звикла до його хати.

5

Всі хлопці заздрили Васи-
леві.

6

Василько забрав її з кітків
шупліки.

7

У нього була синничка.

Розмісти речення так,
щоб вийшов текст

1

Сині, зелені, червоні во-
гники замиготіли на землі,
на деревах, кущах.

2

Молоденькі деревця заку-
тала м'якими ковдрами.

3

Засвітились сніги.

4

Виглянуло сонечко.

5

Прикрасила зима сосни та
ялини в пухнасті снігові
шуби.

6

Це зима прийшла.

Розмісти речення так,
щоб вийшов текст

1

Чеберайчики люблять дитей і завжди їм допомагають.

2

Та їх не видно, бо вони дуже маленькі і ховаються.

3

Їх не треба кликати.

4

Вони живуть усюди.

5

Чеберайчики - українські гномики.

6

Вони самі приходять, коли треба.

Розмісти речення так,
щоб вийшов текст

1

Листя на деревах стало жовтіти і падати на землю.

2

Носила насіння, жолуді та горіхи.

3

Усе це білка ховала у своєму дуплі.

4

Добре підготувалась лісова ласунка до зими.

5

Надійшла осінь.

6

Білка почала готуватись до зими.

7

Вона збирала і сушила на гілках гриби.

Перестав букви так,
щоб вийшло нове слово

арфа → а ф а с

вага → в а г а

баня → б а н я

сосна → с о с н а

спина → р п и н а

Перестав букви так,
щоб вийшло нове слово

рис → р и с

тіло → т і л о

банка → б а н к а

дошка → д о ш к а

халва → х а л в а

Перестав букви так,
щоб вийшло нове слово

кіт

к і т

кури

к и г о

гори

и с м о

марка

м а к а л

смола

у р р р а

Перестав букви так,
щоб вийшло нове слово

осел	→	о с е л
лісок	→	л і с о к
курча	→	к ч а с о
старий	→	с т а и й т
сорт	→	у р р р

Перестав букви так,
щоб вийшло нове слово

лови	→	л о в и
нора	→	н о р а
липка	→	л и п к а
сосна	→	с о с н а
голосна	→	о г л о с н а

Встав буквосполучення **йо,ьо**

Сусідн**ьо**му, гай**йо**чок,
міль**йо**н, розмал**ьо**вує,
с**ьо**рбати, **йо**го,
л**ьо**дохід, во**йо**вничий.

йо

йо

ьо

ьо

Встав буквосполучення *йо,ьо*

Л**ьо**ня, гай**йо**чок,
прац**ьо**витий, **йо**рж,
д**ьо**готь, під**йо**м,
во**ль**овий, ча**йо**к.

йо

йо

ьо

ьо

Встав буквосполучення *йо,ьо*

А**ль**она, буль**йо**н,
сл**ьо**зи, дз**ьо**бати,
т**ьо**хкає, ма**йо**р,
Сергі**йо**вич, л**ьо**тчик.

йо

йо

ьо

ьо

Встав буквосполучення *йо, ьо*

Йо гурт, т ьо хкати,
кол ьо ровий, дз ьо б,
район, майонез,
сьо годні, під йомний.

йо

йо

ьо

ьо

Встав буквосполучення *йо,ьо*

Йо сип, знайо мство,
мал ьовничий, вс ього,
с ього, ранн ього
бульйон, пол ьоти.

йо йо ьо ьо

Встав буквосполучення *йо,ьо*

Районний, вшіст ьох,
познайо митись, йод,
мільйонер, майорці,
у н ього, для ц ього.

йо йо ьо ьо

1 склад

2 склади

3 склади

4 склади

крук

шпак

стриж

зозуля

їволга

календар

лебідь

сова

снігур

Соломія

перепілка

понеділок

звір

тигр

джем

мисливець

дзвіночки

згодились

царство

ведмідь

чистять

добувають

асиметрія

ясеновий

кріль

плащ

гриб

мовчати

гарячий

темрява

осінь

свіжий

їжа

комедія

Коломия

парасоля

кущ

шлях

ртуть

джміль

учень

сім'я

заєць

дерево

їжачок

джерело

білобока

конвалія

готується

йод

серп

джміль

олівець

таблиця

підручник

четвер

сім'я

заєць

досліджую

черепаха

акваріум

Об'єднай синоніми в групи

труд

вечоріти

робота

праця

ласкавий

обабіч

темніти

лагідний

біля

смеркати

ніжний

коло

шумно

приятель

тяжкий

важкий

друг

непідйомний

гамірно

голосно

паркан

огорожа

товариш

тин

краса

крижаний

студений

льодяний

врода

вродливість

довкола

навколо

кругом

простувати

прямувати

йти

лелека

журавель

насміхатись

кепкувати

бусол

висміювати

радісний

веселий

щасливий

виращувати

ростити

плекати

журитись

крамниця

засмутитись

кликати

спати

гукати

дрімати

магазин

сумувати

маркет

зазивати

куняти

батьорий

потворний

жавий

гидкий

енергійний

бридкий

забаганка

веселити

бажання

розважати

примха

смішити

ґрунт

країна

в'ють

природа

дзвін

рум'яний

тунель

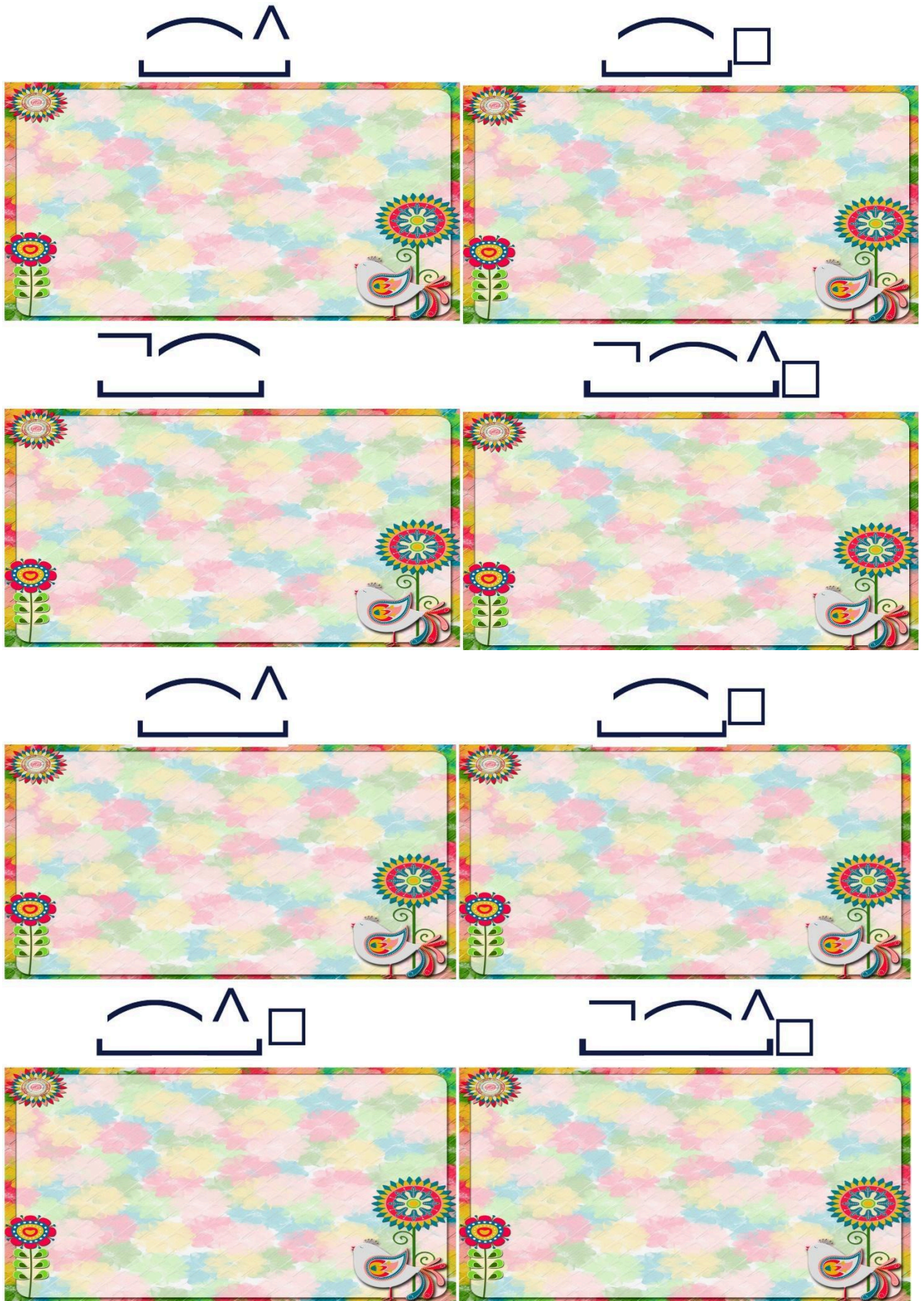
історія

красить

усілякі

місяць

балакучий

весляр

квасок

маляр

морська

грибний

дубові

дубочок

дощик

холодок

моторна

листяний

медові

перо

гора

липа

записка

підсніжники

перехідний

нога

зима

крига

відгадка

заморська

підводники

кухар

косар

дідок

співуча

буквений

братній

листок

лісовик

грибок

природний

барвистий

український

сніги

верба

рука

загадка

безмежна

привітний

ліки

весло

риба

вигадка

схованка

посадка

школяр
морозець
братик

гриби
листя
буква

осінній
дитячий
розумний

безводний
прекрасний
прихований

голубок
моряк
учень

хмара
озеро
гніздо

потік
під'їзд
з'їв

сходишки
проліски
розписка

Е

И

Е

трен..р

віт..р

п..рлина

л..тіти

в..ликий

ш..поче

ож..ледь

И

тр..вога

добр..во

скр..піти

вогн..ще

д..плом

с..мпатія

к..шеня

Е

дал..чінь

ап..льсин

д..таль

в..ресень

з..рно

пш..ниця

м..даль

И

п..ріг

гл..боко

вул..ця

печ..во

вит..рати

кол..скова

с..стема

Е

д..сятка

р..мінець

щєб..т

с..лянин

в..рхолаз

з..рнина

дв..рцята

И

п..лінка

д..кун

с..лач

скр.паль

ш..шкар

хв..лина

л..сенятко

Е

м..док

з..мляк

з..ленка

в..ршина

д..в'ятка

в..рхівка

в..сельце

И

з..мівля

с..ниця

р..бина

в..сота

в..шняк

к..слота

к..янин

Е

в..снянка

ц..глина

д..вина

в..черя

м..дівник

с..вина

в..рбичка

И

гл..бина

ш..рина

н..зина

тр..кутник

оз..мина

т..мнота

з..млянка

Е

п..карня

ч..рв'як

січ..нь

м..тро

п..ненок

д..сяток

пал..ць

И

кр..жина

кр..вий

бл..щати

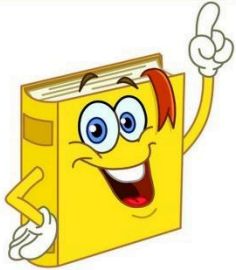
в..шневий

л..мон

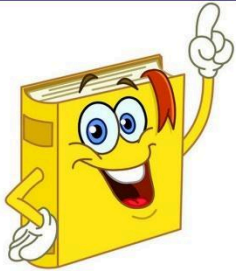
к..п'яток

к..сіль

Добери синоніми

прут	☆	☆
розум	☆	☆
фото	☆	☆
	☆	☆
	☆	

Добери синоніми

іграшка	☆	☆
козак	☆	☆
круча	☆	☆
	☆	☆
	☆	

Добери синоніми

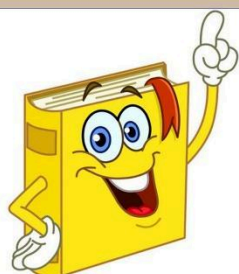
бідняк

арбітр

велетень

Добери синоніми

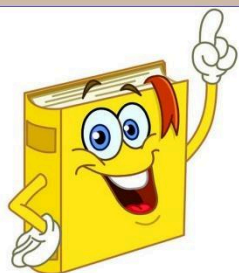
гідність

достаток

побратим

Добери синоніми

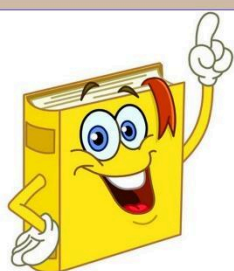
метушня

особа

прапор

Добери синоніми

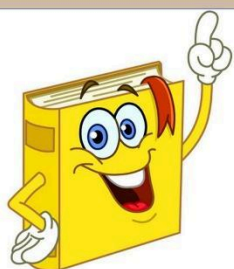
вогонь

крик

білка

багаття

ватра

вода

галас

вигук

тиша

галузка

вітка

квітка

злидар

убогий

багач

суддя

рефері

гравець

богатир

гігант

ліліпут

гордість

самоповага

зневага

заможність

добробут

бідність

товариш

приятель

ворог

забава

цяцька

колиска

запорожець

січовик

гравець

урвище

прірва

гора

сум'яття

біганина

спокій

людина

персона

друг

знамено

стяг

герб

різка

лозина

дерево

інтелект

глузд

думка

світлина

знімок

пейзаж

Добери антоніми

тінь

продаж

стеля

плюс

гора

хоробрість

Добери антоніми

північ →

небо →

холод →

честь →

шум →

зневага →

Добери антоніми

світло →

будень →

старт →

радість →

захід →

успіх →

Добери антоніми

захисник →

кінець →

лінь →

наступ →

недуга →

продаж →

Добери антоніми

Батьківщина →

початок →

багатство →

безмертя →

свято →

визволення →

Добери антоніми

верхів'я →

вечеря →

відгадка →

відповідь →

добро →

експорт →

фініш

смуток

невдача

схід

боягузство

спека

земля

південь

ганьба

тиша

шана

світло

купівля

мінус

підлога

долина

кінець

бідність

чужина

забуття

поневолення

будень

низина

сніданок

загадка

запитання

зло

імпорт

нападник

праця

початок

оборона

здоров'я

купівля

темрява

свято

Поясни фразеологізми

Водити за носа -

Зарубати на носі -

Обвести
навколо пальця -

Брати ноги
на плечі -

Як рак на горі
свисне -

Поясни фразеологізми

Похнюпити ніс -

Розбити глек -

Рукою подати -

**Яблуку
ніде впасти -**

**Дивитися
смерті у вічі -**

Поясни фразеологізми

**Ні з того,
ні з сього -**

Ноги не несуть -

**Одна нога тут,
а друга - там -**

**Очей
не відірвати -**

Пасти задніх -

Поясни фразеологізми

**Намилити
шию -**

**Не встигнути
і оком моргнути-**

**Наче
вкопаний -**

**Не знаходити
собі місця -**

**Не спускати
очей -**

Поясни фразеологізми

**За тридев'ять
земель -**

**З голови
до п'ят -**

Крутити носа -

**Комар носа
не підточить -**

**Місця собі
не знаходити -**

Поясни фразеологізми

**Гладити по
голівці -**

**Гнатися,
по п'ятах -**

Дати гарбуза -

**Дістанеться
на горіхи -**

**Жабі
по коліна -**

насваритися

засумувати

близько

ризикувати

тісно

обдурювати

обманути

запам'ятати

тікати

переслідувати

відмовити

хвалити

покарають

мілко

бездоганно

далеко

повністю

вередувати

хвилюватися

насварити

непорушно

стежити

несподівано

хвилюватися

раптом

втомитися

швидко

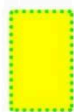
задивитися

відставати

ніколи

Встав пропущені літери

Петру ка, мітин ,
при ьба, гу ка, гра ,
кі ка, до ка, пта ,
ні ті, ягі ка.

Встав пропущені літери

Гарбу[], соло[]кий,
рі[]кий, рі[]кий, кла[],
ягі[]ка, ві[]ки, мо[]оз,
ски[]ка, бері[]ка.

[] [] [] [] [] [] []

Встав пропущені літери

Кри[]ка, боро[]ьба,
мере[]ка, бор[], каз[]а,
пос[], сторо[], в'я[]ка,
коло[]ки, моло[]ьба.

[] [] [] [] [] [] []

Встав пропущені літери

Мі■ки, ни■ка, са■ка,
голу■, про■ьба,
дру■, вига■ка, ніж,
сли■ький, ши■ка.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Встав пропущені літери

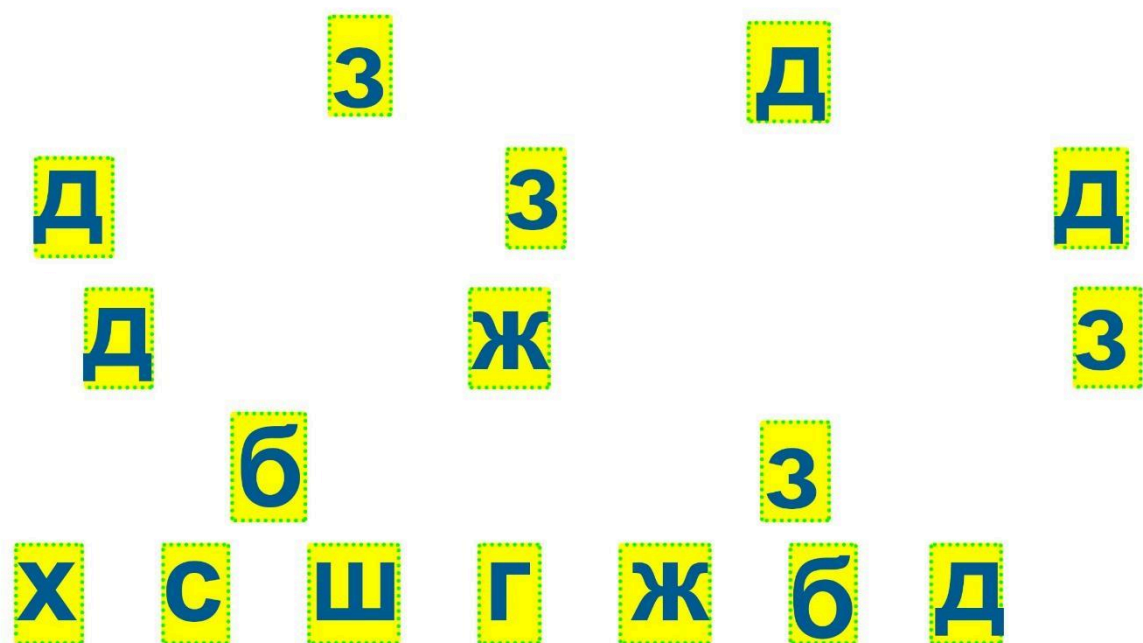
Коло■ки, до■ка, крі■,
жи■ній, а■рус, гала■,
знахі■ка, коро■ка,
запи■ка, дрі■ка.

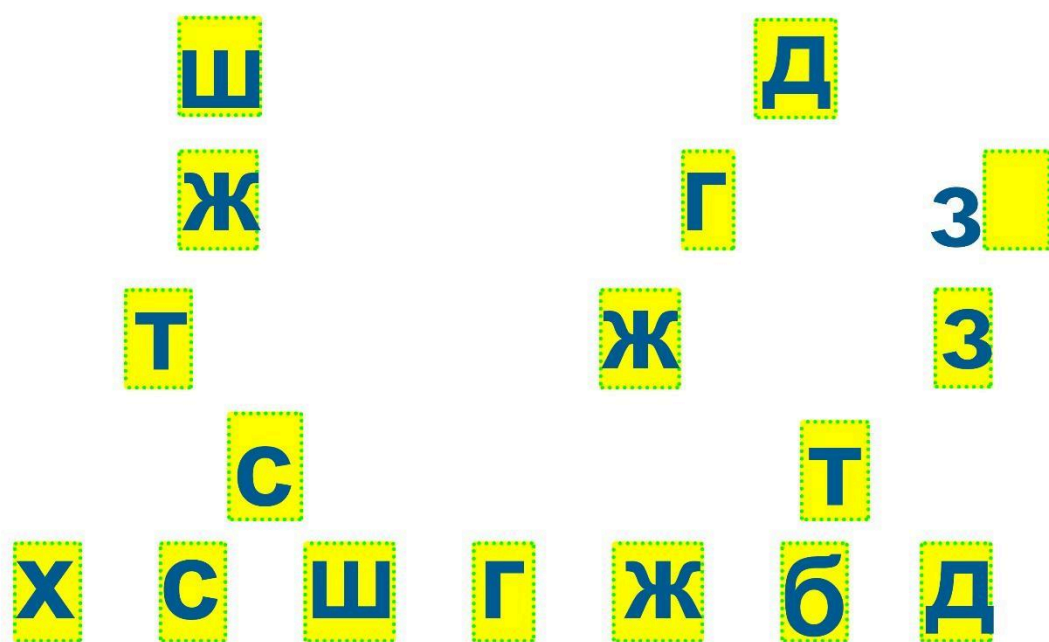
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Встав пропущені літери

Ду■ка, ре■ька, плу■,
в'я■кий, ■моршки,
бри■кий, лі■,
воло■ки, ві■, ■ишка.

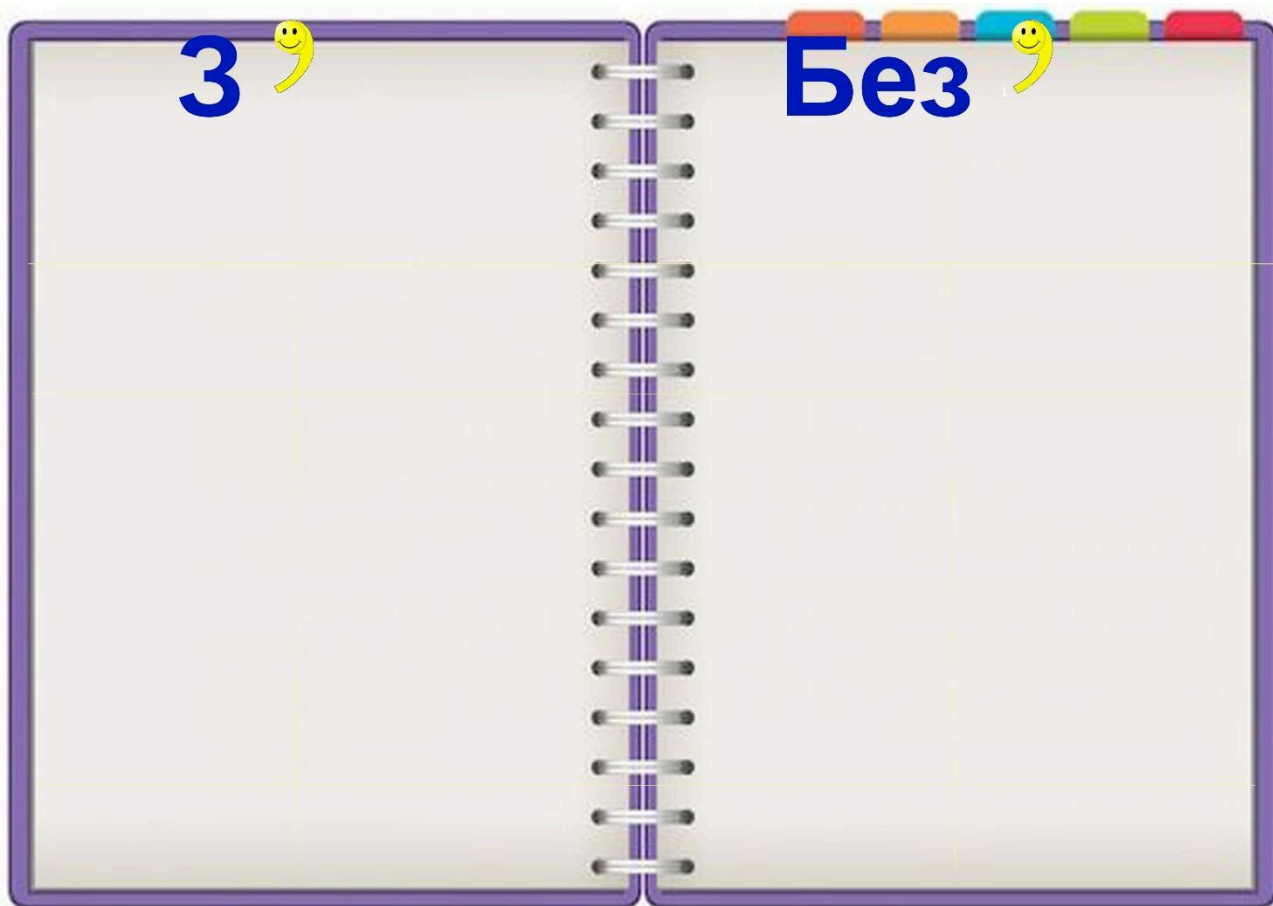
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Встав пропущені літери

3 😊

подвір..я

п..ять

комп..ютер

м..ята

солов..ї

кар..єр

Без 😊

р..ясно

вз..яла

пор..ядок

посв..ята

р..юкзак

з..йомка

З 😊

об..єднати

в..юн

роз..яснення

м..яч

з..їв

в..їзд

Без 😊

по..їхав

сво..є

лл..ється

співа..ють

бур..як

мор..як

З 😊

від..ємник

зів..яли

без..ядерний

під..їзд

об..ява

об..єм

Без 😊

про..їзд

ма..ють

по..їздка

по..єднати

за..ява

за..єць

З 😊

з..ясувати

об..єднання

з..явитись

п..ятниця

об..їзд

з..їсти

Без 😊

ма..йор

мал..юк

з..ібрати

по..яснити

при..єднати

за..явити

З 😊

об..єднати

з..юрмились

роз..єднати

об..їхати

сім..я

з..їхати

З 😊

інтерв..ю

бар..єр

кав..ярня

здоров..я

кар..єра

черв..як

Без 😊

обі..йняти

за..ява

з..лити

по..їхати

св..ято

ма..як

Без 😊

цв..ях

б..юджет

зор..яний

кур..ячий

м..юслі

р..яст

Утвори слова з префіксами

під

під

під

під

Утвори слова з префіксами

при

при

при

при

Утвори слова з префіксами

над

над

над

над

Утвори слова з префіксами

В

В

В

В

Утвори слова з префіксами

на

на

на

на

Утвори слова з префіксами

з

з

з

з

літку

разив

дався

раження

човен

небеса

місто

нести

намено

рушити

литок

нами

рибою

радістю

весні

писав

пис

дбати

письмі

горищі

ділянці

крався

креслив

ріс

ніс

кріслом

скиртою

землею

ховати

мружити

шкільна

шити

матері

дорозі

школі

полем

лісом

столом

пив

лив

писати

кусила

Віднови прислів'я

Знання

за

плечима

не

носити.

Під

лежачий

камінь

вода

не

тече.

Віднови прислів'я

Дарованому

коневі

в зуби

не

заглядають.

Мудрим

ніхто

не

вродився,

а

навчився.

Нашої

країни ніхто

не здолає.

Друга шукай,

а знайдеш -

тримай.

Віднови прислів'я

Віднови прислів'я

Краще

добре робити,

ніж гарно

говорити.

Хто співає,

той журбу

проганяє.

Віднови прислів'я

Ластівка

день починає,

а соловей

закінчує.

Пішов

кіт

спати, а миші

танцювати.

Віднови прислів'я

The worksheet consists of two decorative boxes with a floral border. The top box contains several empty rectangular slots for text, and the bottom box contains several empty rectangular slots for text.

Згода

дім

будує,

а

незгода

руйнує.

Не

вчи

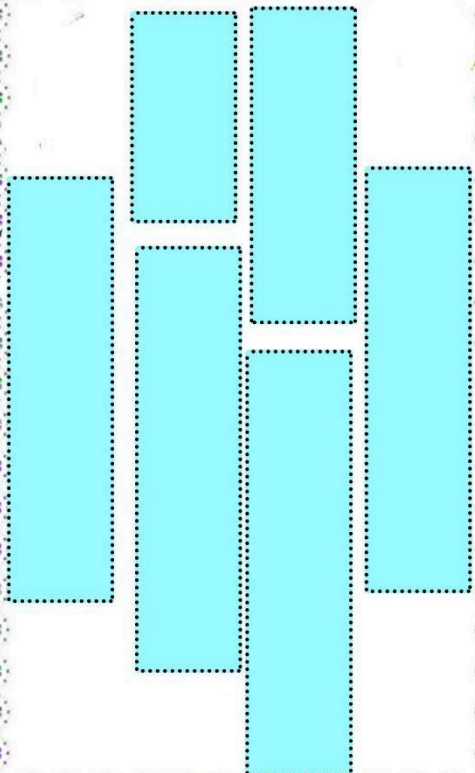
орла

літати,

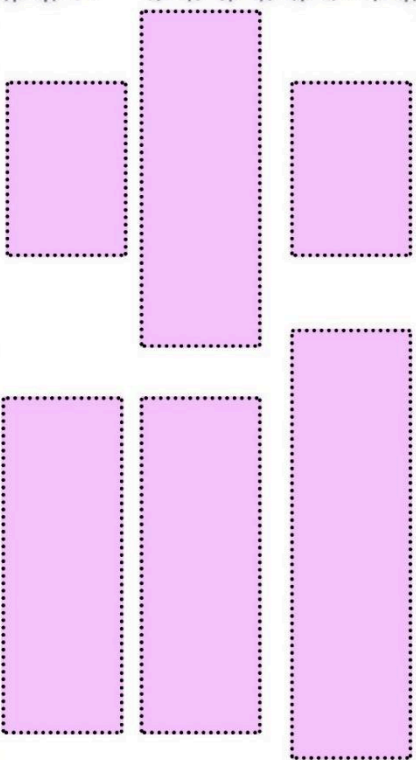
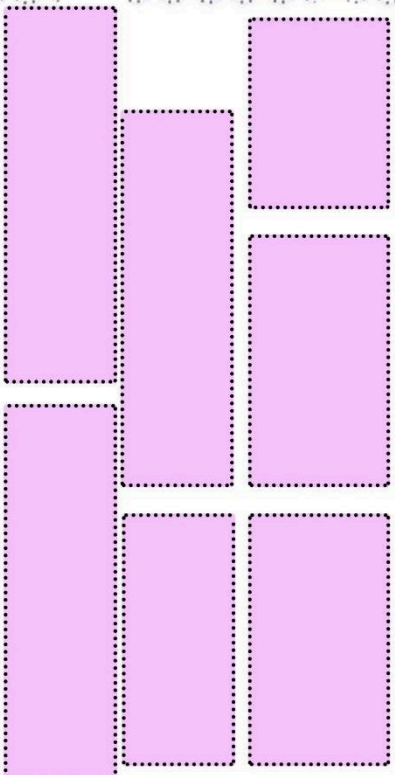
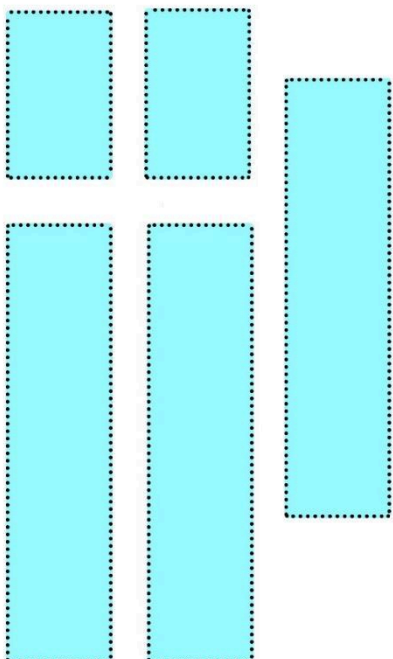
а

солов'я співати.

Віднови прислів'я

Віднови прислів'я

Ч. р.	Ж. р.	С. р.

туман

година

вогник

кінь

низина

озеро

кордон

пісня

крило

магазин

павутина

село

льон

корона

коліно

батько

осінь

вікно

гай

диня

сіно

Дніпро

зміна

плече

предмет

пшениця

щеня

килим

тривога

ведмежа

дядько

хвилина

сонечко

театр

ластівка

метро

ведмідь

берегиня

джерело

директор

земля

весло

богатир

айстра

теля

герой

площа

ягня

абрикос

черемха

оленятко

пиріг

кишеня

волосся

депутат

помилка

поле

очерет

синиця

курча

орел

черешня

гніздо

театр

бабуся

крісло

димар

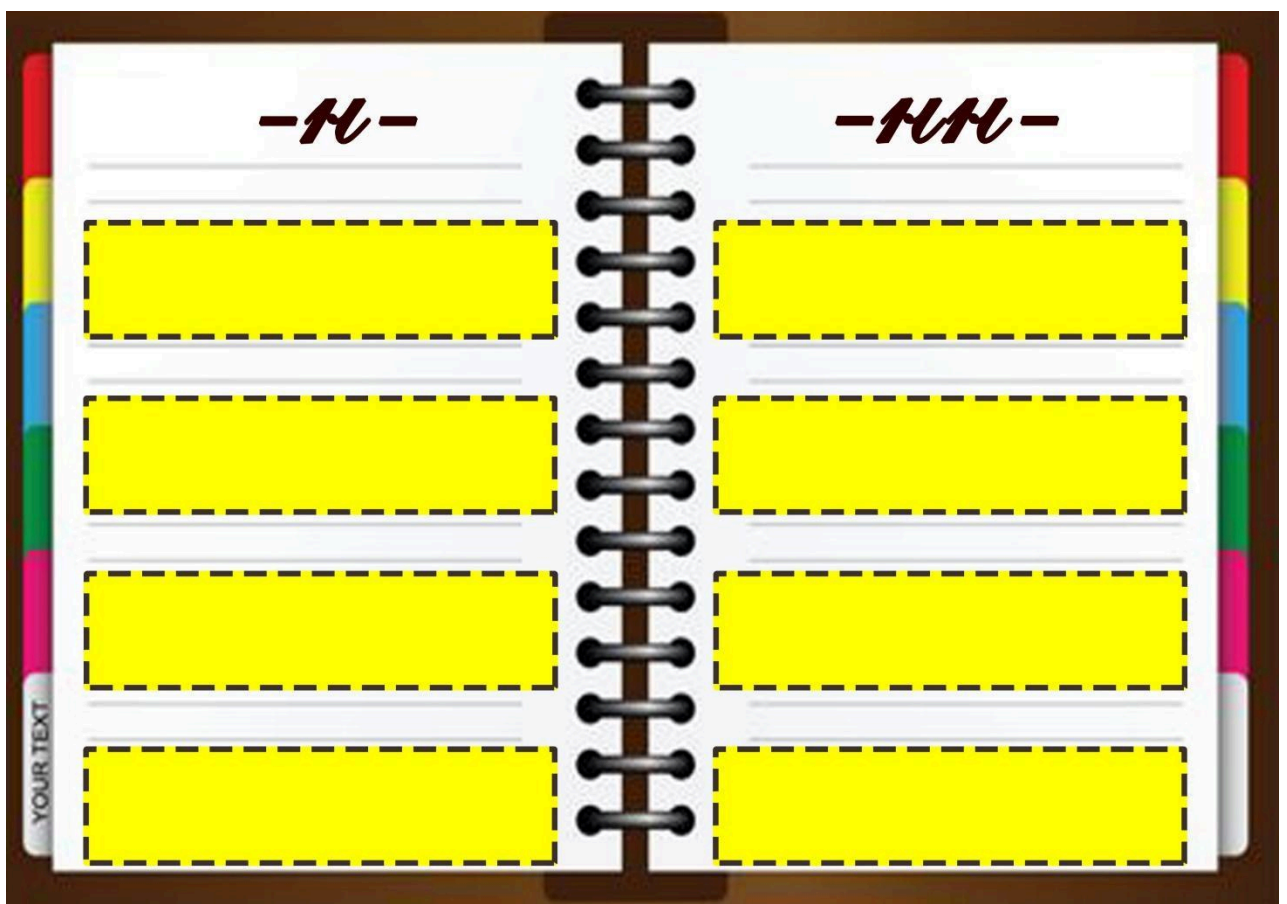
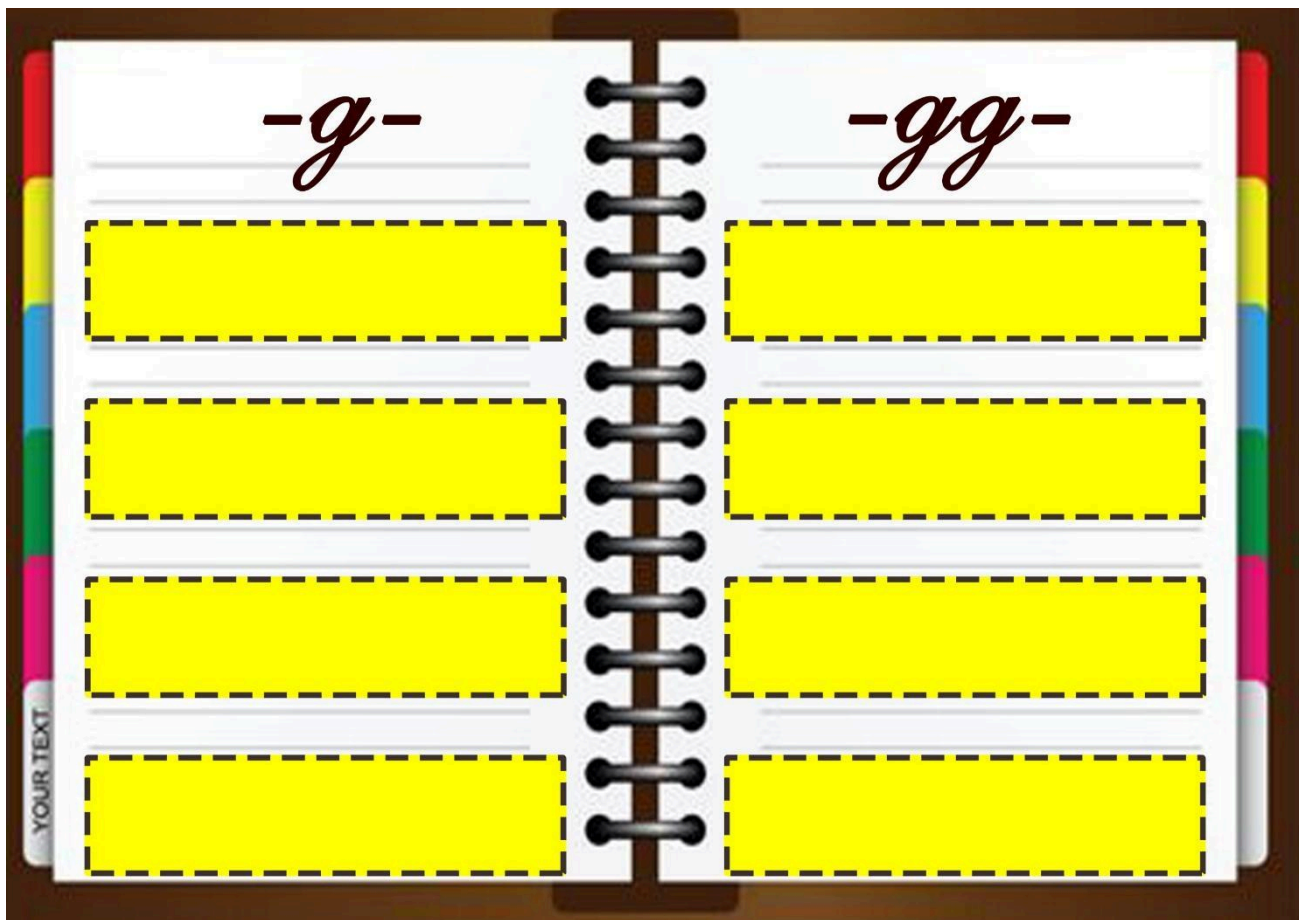
мова

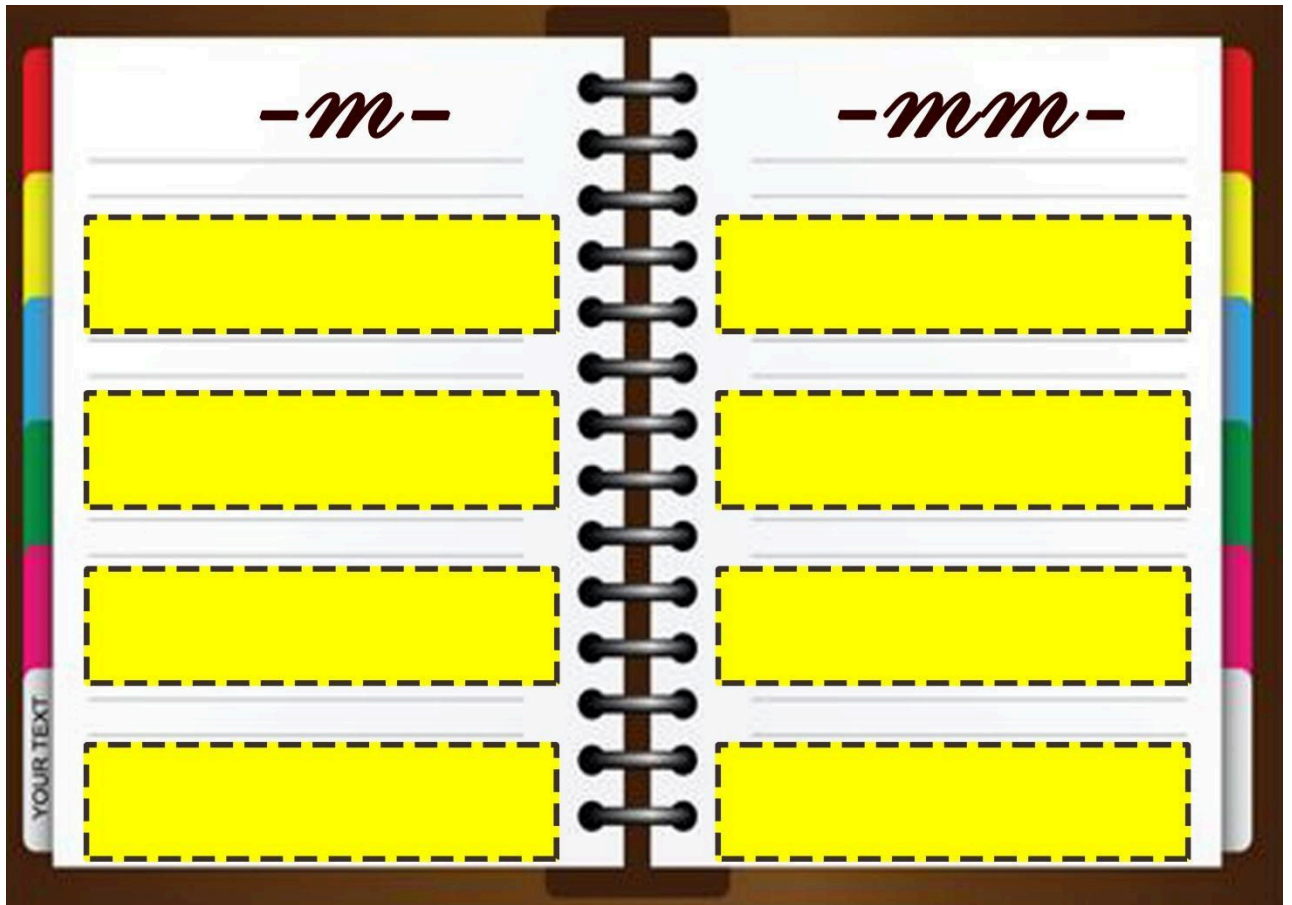
кіно

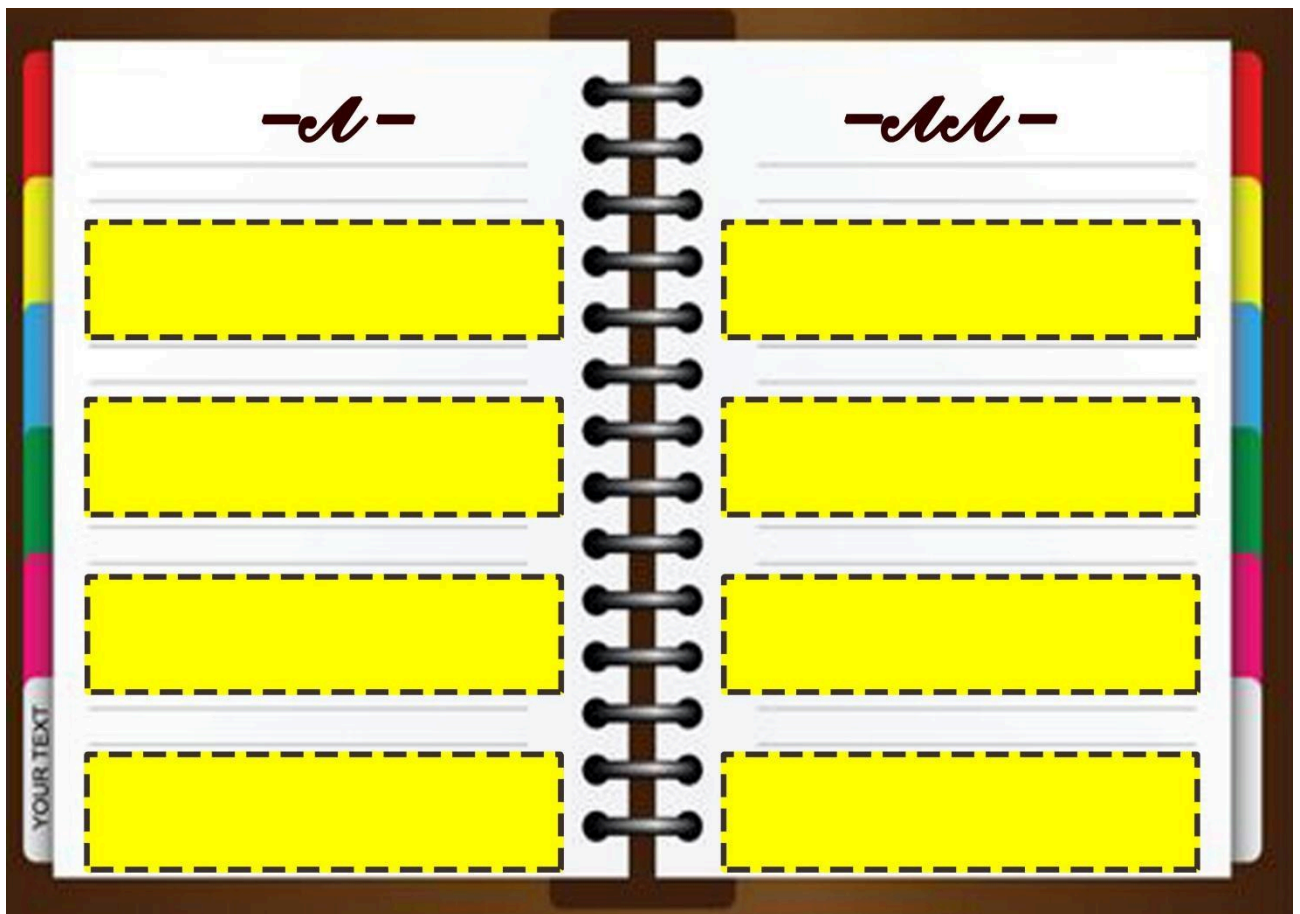
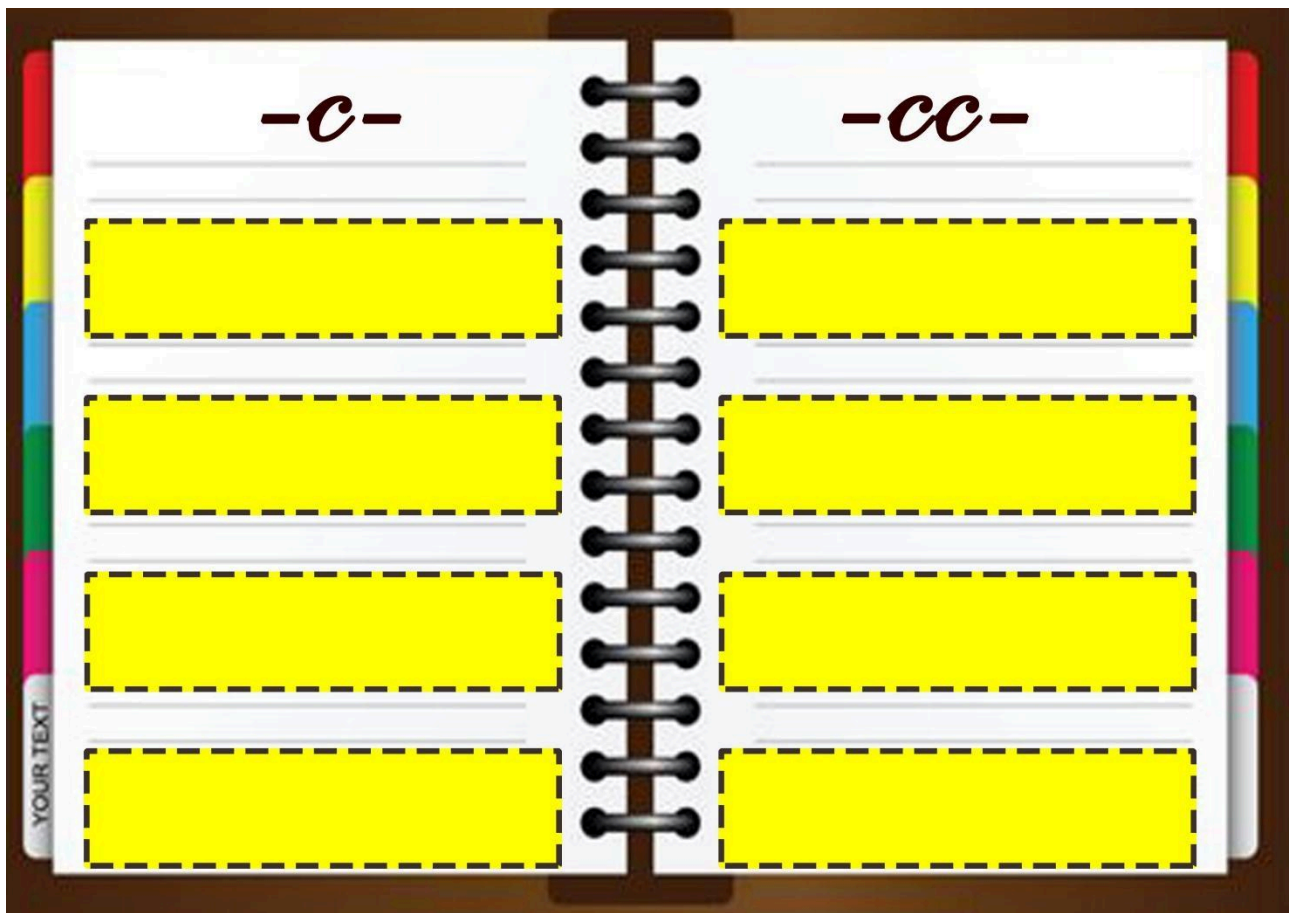
годинник

соната

масло

завда..я

пекар..я

чита..я

береги..я

вихова..я

їжаче..я

коха..я

оле..ятко

варе..я

книгар..я

камі..я

пече..я

корі..я

піс..я

зна..я

козе..я

жи..я

безмер..я

смі..я

ди..я

завзя..я

щас..я

взу..я

лис..я

-с-

бабу..я

поро..я

Мару..я

кара..я

-сс-

коло..я

узлі..я

воло..я

Полі..я

-л-

кастру..я

зем..я

неді..я

хви..я

-лл-

І..я

зі..я

гі..я

вугі..я

су..я

тру..яга

прила..я

безглуз..я

знаря..я

милосер..я

ві..ати

ма..яри

звук $\equiv$ буква	звук $>$ буква	звук $<$ буква

цвях

щітка

сльоза

в'ється

в'є

ведмідь

майор

мрія

сьомга

п'ять

Київ

дзенькає

пляма

м'ята

дзюрчить

йогурт

щастя

сьогодні

малюк

юрта

знання

в'ють

їжак

джміль

долоня

сім'я

місяць

йод

йод

пеньок

салют

поїздка

дзьоб

п'ють

яблуко

джунглі

бабуся

бур'ян

дзвін

щавель

борщ

льон

їдальня

ящірка

восьмий

б'ють

маяк

ллється

земля

приємний

джміль

заєць

щастя

сьомий

пісня

ідея

учитель

місяці

пир'їна

олень

тьохкає

кущі

бджола

район

черв'як

життя

свято

юшка

мільйон

дев'ять

поїзд

дзвенить

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березіна О.М., Павловська Т.О. Мовні ігри та забави: Навчально-методичний посібник, - Тернопіль: Мальва - ОСО, 2002. - 104 с.
2. Вашуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1-4 класах. -К.: Рад. школа, 1991 .-112с.
3. Васильєва Ю.Ф. Розвиток творчих здібностей учнів. Журнал «Розкажіть онуку»,№ 4, 2010.
4. Вітер Л. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках української мови / Л.Вітер // Українська мова і література . –2000.
5. Гемзюк О.Р., Рябова С.І. Творчі завдання з української мови. 4 клас: Дидактичний матеріал / О.Р.
6. Гемзюк, С.І. Рябова. –Тернопіль: Навчальна книга –Богдан, 2011. –80 с.
7. Крамаренко С.Г., Кротенко В.Н.цццюцшт2юст.п9
8. ., Тарабасова Л.Г. Розвиток творчих здібностей учнів. Дніпропетровськ, 2009.
9. Юхимчак Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. Науково-методичний журнал «Початкова школа», №6,2005
10. Явоненко М. Розвиток уяви та літературних здібностей молодших школярів.// Початкова школа. – 2003. - №3. – С.16-17